

İSTANBUL, ÜSKÜDAR
GÜLFEM HATUN MEDRESESİ

MD 11

TA (3-54)

TE (3-55)

TM (3-50)

AKF. SY. i 142.

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ

REKTÖRLÜK

GÜLFEM HATUN MİDRİSESİ 969 - 1561/2

TA 54 Üsküdünda, Üsküdünda TE 55, TM 250 Üsküdünda.

Cami Mahkeme Arkası Sokağında.

"Gıyâsü'l-Sultân Süleyman hazretlerinin harem-i hümayun-
lari cevârlerinden dir. Câmii mezkûre yâhen caddeye
balan türbeni ve bitişigini de mektebi dehi vardır. Mezar
taşında: (969 taiki) yazıldır. Mahallen vardır "Hadika 2, 205

Hakimiyet - i Milliye Caddesi, Üsküdünda (Söğüt, 376)

Medreseleri (Mihri mah Sultân Medresesi), (Orta Vali de
Sultân Medresesi), (Yeni Vali de medresesi), (Samsi Paşa
Medresesi) dir ki bunlar hep Minâ Sinâsı fihazıdır.

Bir de (Kelime Hatun Medresesi) vardır.

Esaliya Celebi I, s. 474.

Cami - yanmış, 1285 (1868) de yenisinden yapılmıştır.
Medrese de aynı zamanda yanmış ve yenisinden medifin den
kaybolmuş olmalıdır.

Ahmediye Medresesi.

Ahmediye Külliyesi.

çıkar. Medrese bu tarihte yapılmıştır. Müderris odaları ile fevkani ders-hane arasında dokuz musluklu bir abdest alma yeri vardı. Burasını beş sütunlu beşik örtüsü bir kubbe örter. Bitişiginde hamamı da vardı. Medrese on bir odalıdır. Dokuz sütun üzerine yükletilen kubbe medreseye revak yapar. Bir ara kible tarafındaki odalar biraz ta'dil ile aşhane, imarethane haline getirilmişti. Şimdi aşhane kaldırılmıştır. Medresenin ders-hanesine on yedi taş merdivenle çıkılır.

(Ahmediye dershanesine bakılsın.) Medresenin avlusunda camii ve külliye yapıtırann kapalı türbesi, **Kefçe Dedenin** açık türbesi ve mezarlık vardır. Dershanenin solunda el yıkama yeri ve abdesthane bulunur. Tamir esnasında renkli alçı pencereler takılmıştır. Son zamanlarda yine terk edilmiştir. Altında deposu vardır. Şimdi vakıflar idaresi aşhane olarak kullanıyor.

GÜLFEM HATUN MEDRESESİ

Bu medresenin **Üsküdar**'da **Gülfem Camii**, mektebi ve türbesinin yanında bulunduğunu kabul etmek istiyoruz. Şair ve nakkaş **Sâf**'nin hazırladığı **Tezkiret-ül Bünyan** adlı kitapta **Mimar Sinan**'ın yaptığı medreseler arasında **Gülfem Hatun**'un da medresesi vardır. **Gülfem Camiini** yakan yangından sonra, bu medresenin de yandığı ve bir daha yapılmadığı sanılıyor.

Saî listesinde şöyle der:

«Gülfem Hatun medresesi Üsküdar'da» (1).

KELİME HATUN MEDRESESİ

Evliya Çelebi Üsküdar'daki medreseleri sayarken bir de (Kelime Hatun Medresesi) yazar. Çelebimiz, Üsküdar medreselerini şöyle sıralıyor:

«Mîhr-i-mah Sultan Medresesi, Orta Vâlîde Sultan Medresesi (Atik Vâlîde), Yeni Vâlîde Medresesi (Çinili Medrese) Şemsi Paşa Medresesidir ki bunlar hep Mimar Sinan medresesidir. Bir de Kelime Hatun Medresesi vardır. Biz Üsküdar'da böyle bir medrese bulamadık. Bunun, Gülfem Hatun Medresesi (2) olduğunu sanıyoruz. (Gülfem) terkip hatasıyla (Kelime) gibi yazılmış olabilir.

Gülfem Hatun Medresesini Mimar Sinan yaptırmıştır (3).

MİHRİMAH MEDRESESİ

Bu Medrese, Üsküdar, İskelesinin tam karşısında, Mihrimah Camii'nin solunda Sultan Tepesinin eteğine kurulmuştur. İskele yok iken burası, Asya'nın Avrupa'ya atladığı meydan halinde idi. Bütün Asya buradan deniz yolu ile Beşiktaş İskelesinin bulunduğu yerdeki deve meydana geçirdi.

Medreseyi, Mimar Sinan yapmıştır. Medrese; cami, imaret, mektep, muvakkithane, çeşme ve mesrutalardan oluşan külliyyenin ortasına rastlardı. Medrese, Sinan devri medrese mimarisinin çok muvaffak bir tarihi yâdigârıdır.

Medrese, muntazam kesme taşla yapılmıştır. Meydan tarafına 14 penceresi açılır. Medresenin iki kapısı vardır. Birincisi, sağında camiiin avlusuna açılır. Tak halindeki bu kapının sağında ve solunda birer mihrabcık vardır. Üstünü güzel istalaktitler sarar. Kapının kemeri kırmızı ve ak mermerle örülmüştür. İkinci kapısı solundadır. Meydandan buraya 20 taş

(1) Tezkiret-ül Bünyan. Sahife; 37.

(2) Evliya Çelebi Seyahatnâmesi. Cild: 1, Sahife: 474.

(3) Tezkiret-ül-Bünyan. Sahife: 37.

EBE HAFİZA HANIM MEKTEBİ

Bu mektep Bülbülderesinde Feyziye Camii yanındaydı. Ebe Hafiza hanım yaptırmıştı. Altındaki çeşmenin üstünde şu kitabe okunurdu :

قابه حفيظه خاعدر سبب - بر وصيته يابدى حاليا
صاغلفنده ترك ايدوب نقد حلال - اشبودار علميه ي عيب دريا
ايلدكجه طفل كودك بسمله - شاد اوله روح شريفى داىما
چار حرف امداد ايله تاريخ نبيل - سويلدم جوهر كى بنده آكا
قىل صلا اطفاله بومصرعله - مکتب پرفيضة كل صبح ومسا

۱۳۱۰

Şair Nebil'in hazırladığı bu tarih manzumesinin son mısraının noktalı harfleri Ebced hesabına vurulunca 1306 rakamları çıkar. Yukarıdaki mısradaki ta'miyeye göre buna 4 rakamı eklenince çeşmenin ve mektebin 1310 H. 1892 M. yılında yapıldığı anlaşılıyor. Çeşme, mektep ve kitabe yok olmuştur. Mir'ât-ı İstanbul yapılış tarihini yanlış göstermiştir (5).

GÜLFEM HATUN MEKTEBİ

Bu mekteb; Üsküdar'da Hâkimiyeti Milliye Caddesinde, aDvud Paşa Camiinin karşısındaydı. Ben mektebi 1941 yılında incelemişdim. Mekteb, Kâğıtçı Rıdvan'ın bahçesinde idi. Bakımsızlıktan yıkılmış, arsa haline gelmişti. Büyük bir çınarın altında da Gülfem Hatunun Türbesi bulunuyordu. Türbenin sağında Yemişçi Mehmed'in iki evi var idi. Tezkiret-ül-Bünyan'da Mimar Sinan'ın Gülfem Hatun adına medrese yaptığı yazılıdır. Mimar Sinan'ın yaptığı mekteb, sebil ve çeşme gibi eserler küçük ve çoğu cami, mescid, saray, hammam, han ve kervansaray gibi yerlerle beraber yapıldıkları için Sâif'nin hazırladığı listelerde yer almamıştı. Bu mektebi de Mimar Sinan'ın yapmış olması çok muhtemeldir.

Mektebin üstünde yapıldığı tarihi gösteren bir kitabe yoktu. Gülfem Hatun H. 969, M. 1561 yılında öldüğüne göre, camiini ve mektebini bu tarihlerden evvel yaptırmıştı.

(5) Mir'ât-ı İstanbul. Sahife: 86.

Kanunî Sultan Süleyman'ın câriyelerinden idi. **Ayvansaray**'lı **Hüseyin Efendi**, bu mekteb hakkında şunları söyler:

«Camiine yakın caddeye bakan Türbesi ve bitişiğinde mektebi dahi vardır» (6) Mektebin ve Türbesinin yerine kısmen **Denizcilik Bankası** yapılmıştır.

HACI İSMAİL AĞA MEKTEBİ

Bu Mekteb; **Üsküdar**'da **Kara Kadı Mahallesi**nde **Çingene Fırını Mes-cidi** yanındaydı. **Arpacılar Kethudası Hacı İsmail Ağa** yaptırmışdı (7). Mekteb yıkılmış, yok olmuştur.

HACI ÖMER EFENDİ MEKTEBİ

Bu mektep **Çengelköyünde Hacı Ömer Efendi Camiinin** bitişiğindedir. 1312 H. 1894 M. yılında yapılmıştır.

HAYDARPAŞA LİSESİ

Haydarpaşa Lisesi, **Üsküdar**'ın **Duvarlıbi**'nden **Kadıköy'e** giden asfaltının sağında ve **Numûne Hastahanesinin** karşısındadır.

Sultan 2. Abd-ül-Hamid devrinin bir mîmârî şâheseri olan bu bina eski **Kavak Bağdat Sarayının** bahçesinin arsasının **Marmara'ya**, **Haliç'e**, **Topkapı Sarayı'na** bakan bir kısmı üzerine kurulmuştur. Bu muhteşem bina (**Mekteb-i Tıbbiyye-i Şâhâne**) dir. Elimizde bulunan orijinâl plânlarının üstünde şunları okuyoruz:

«Sâye-i umran vâye-i cenab-ı hilâfetpenah-ı a'zamîde **Haydarpaşa'da** müceddeden inşa ve ikmal olunan **Mekteb-i Fünun-ı Tıbbiyye-i Şâhâne** binasının deniz ciheti irtisam-ı amûdîsidir.»

Altında da şu tarih vardır :

«19 Ağustos 1318.»

1318 Rûmî-Mâlî yılı (1902-1903) Mîlâdî yılına rastlar. Mîmârı, **Valeriye** adlı bir **İtalyandır**. Bazı taşlarının **İtalya'dan** getirildiği söyleniyor.

(6) **Hadikat-ül-Cevâmî**?. Cild: 2, Sahife: 215.

(7) **Hadikat-ül-Cevâmî**?. Cild: 2, Sahife: 235.